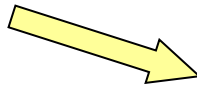
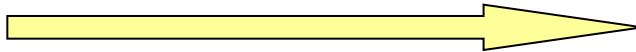
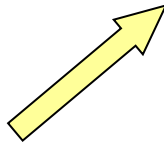

Exprimované geny a přírodní selekce

Produkty funkčních genů a
jejich význam v ekologických
studiích

Geny a adaptace

- studium selekčních tlaků daných prostředím a evoluční odpovědi na ně → vznik **adaptací**, tj. **geneticky** podmíněné přizpůsobení se prostředí (vs. fenotypová plasticita)
- např. interakce s abiotickým prostředím

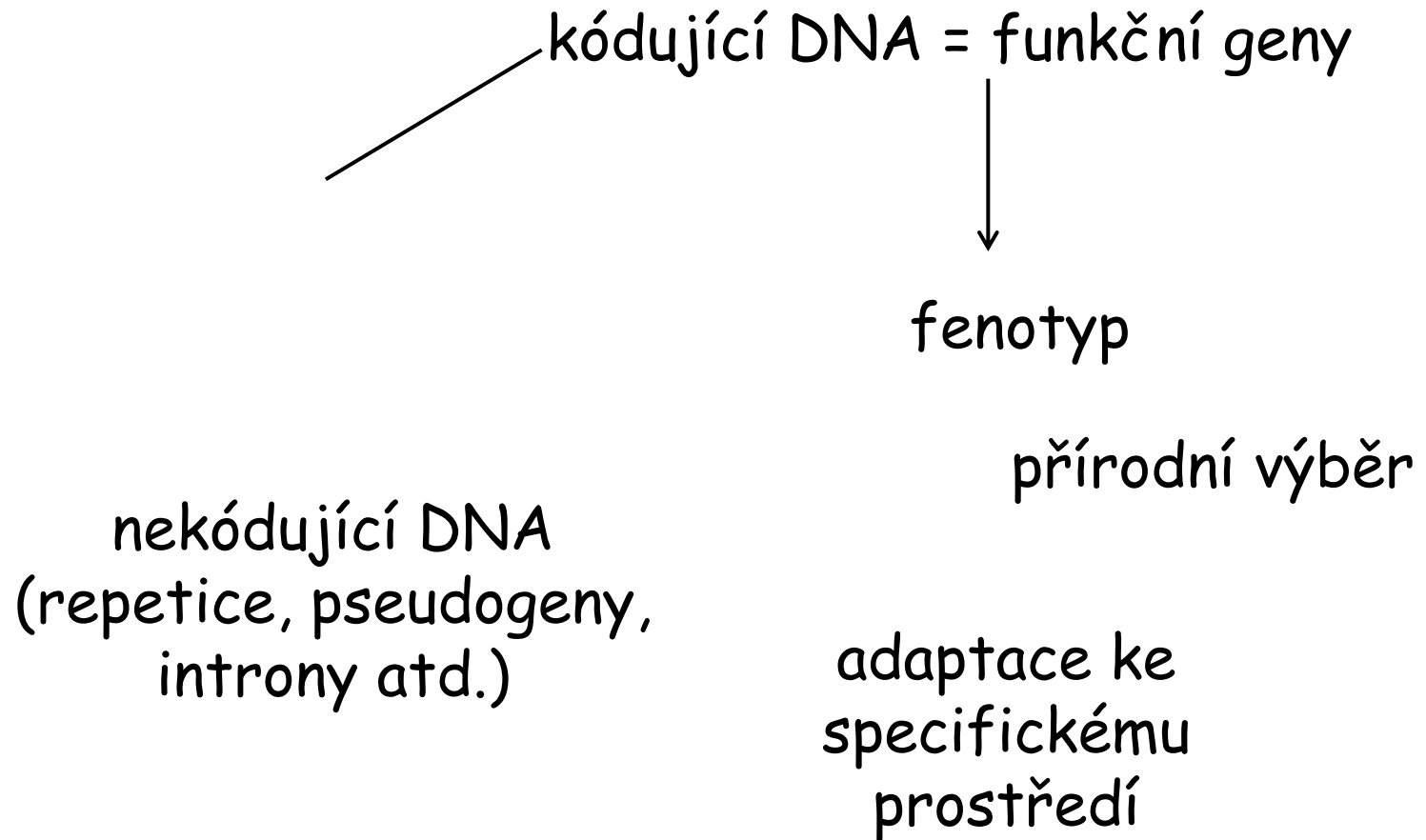
Proč geny v molekulární ekologii?

- Geny mají funkční význam - geneticky determinovaný polymorfismus
- -> studium **proximálních mechanismů**

- **Př.: Proč je samec hýla rudého červeně zbarven?**
- **ultimátní vysvětlení** - aby se líbil samicím a zplodil s nimi více potomků
- **proximální vysvětlení** - protože karotenoidy získané z potravy ukládá více do peří a méně je používá v imunitní odpovědi (protože má dobré geny)

Funkční vs. neutrální genetická variabilita

97% lidské DNA nic nekóduje!!!

Jak relevantní je informace získaná z genetických dat

Příklad: 10 microsatelitů
= „neutrální znaky“

✓ populačně-
genetická struktura

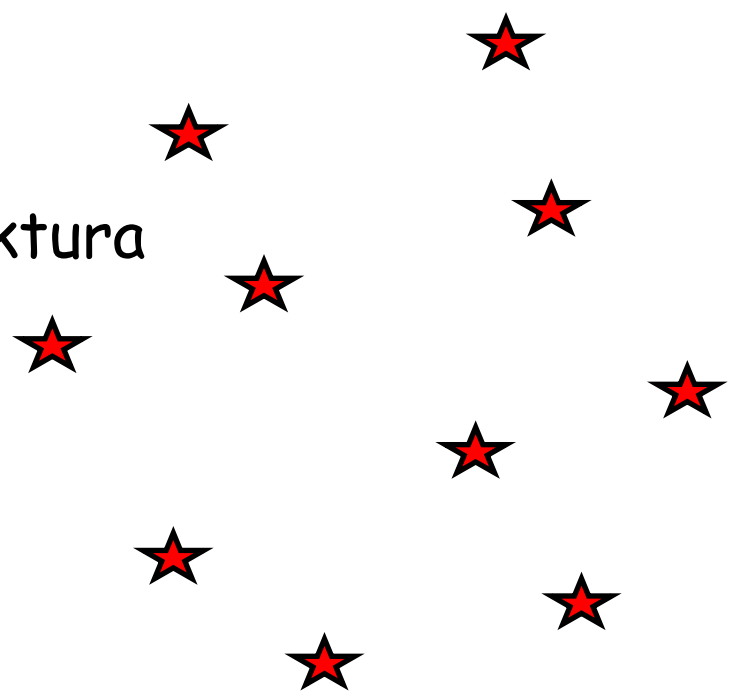
✓ inbreeding

✓ bottleneck

✗ adaptace

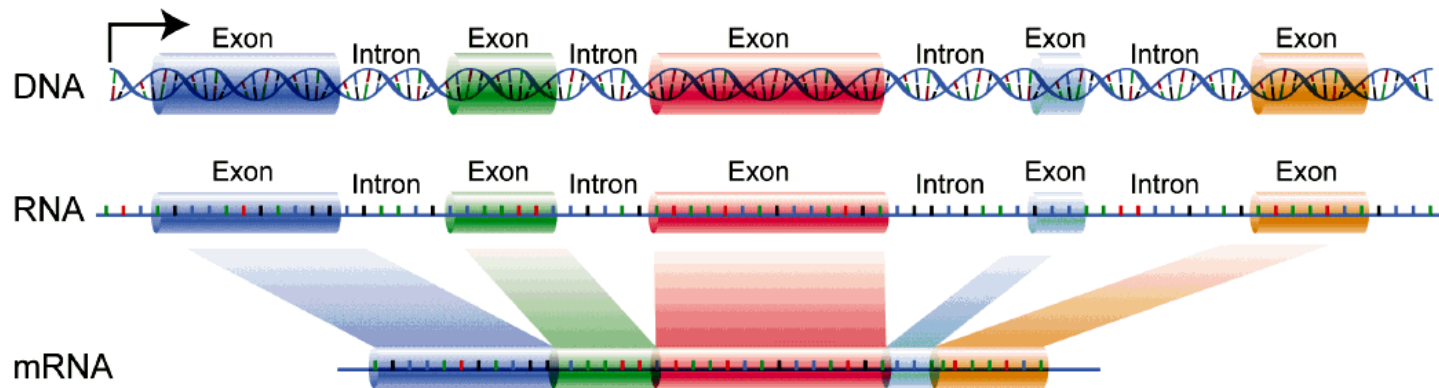
✗ proximální evoluční
mechanismy

a priori
neutrální k
působení
přírodního
výběru

Struktura genu

- Exons → protein coding, under selection
- Introns → non-coding, neutral
- Intergenic regions → non-coding, neutral

Degenerovaný genetický kód

GCT	→	Alanine
GCA	→	Alanine
GCC	→	Alanine
GCG	→	Alanine
CCT	→	Proline
GGA	→	Glycine

→ 3rd position evolves neutrally

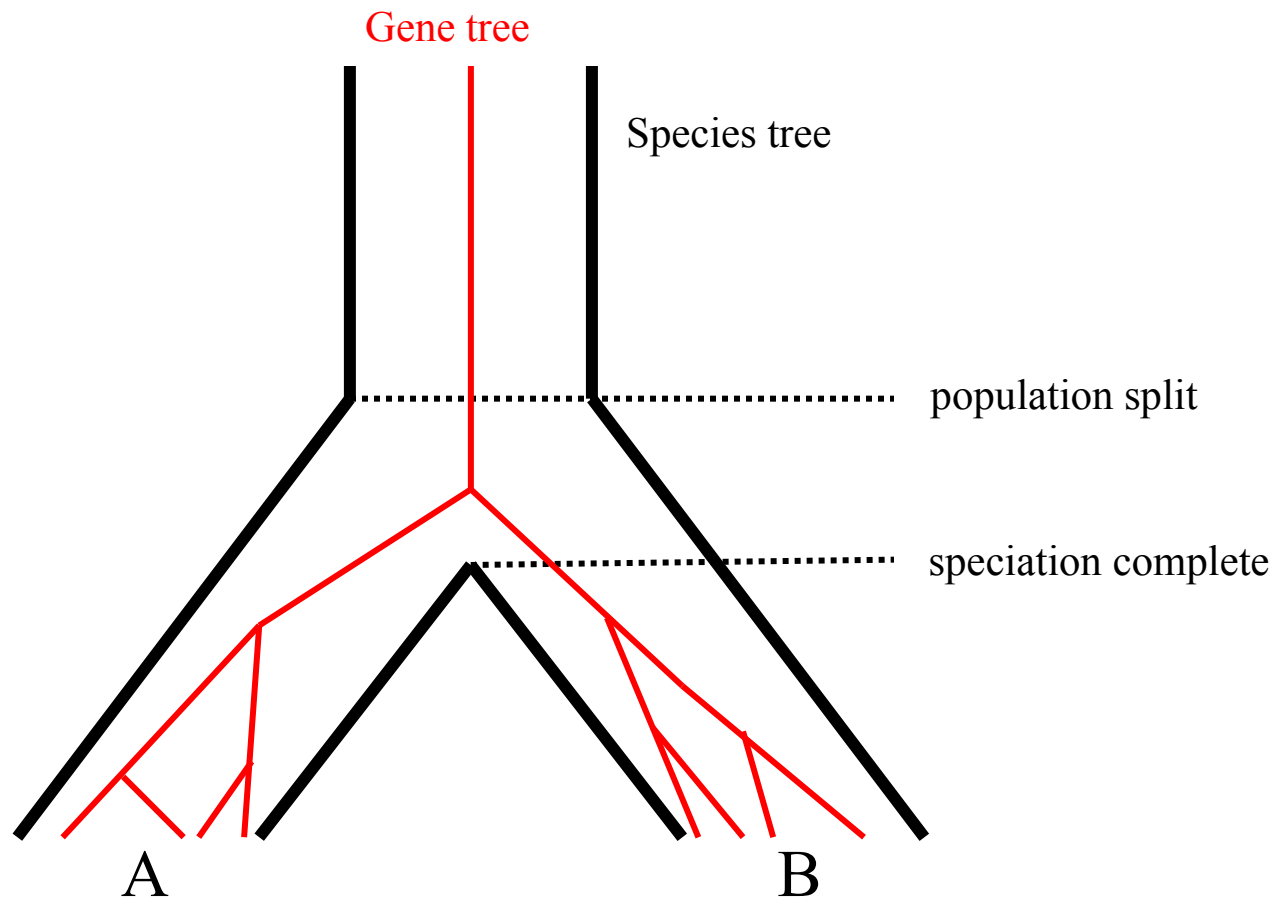
→ 1st and 2nd position under selection

Jak poznat, že na daný gen působí selekce?

- **Fylogenetická analýza** (detekce na úrovni sekvencí)
- **Populačně-genetická analýza** (detekce na úrovni frekvence alel)

Jak poznat, že na daný gen působí selekce?

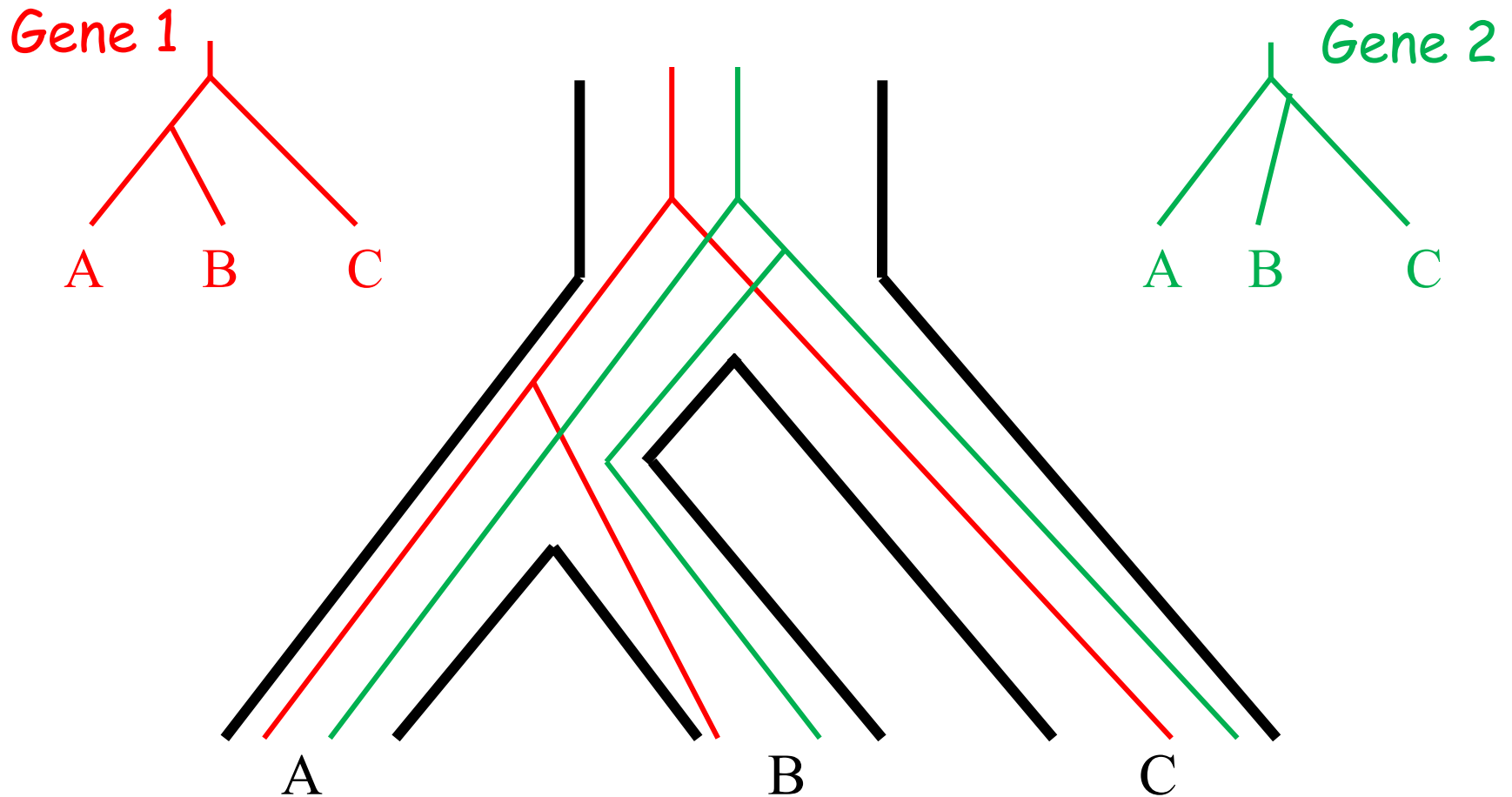
- Gene-tree versus species tree

Studium selekce - fylogenetická analýza

Studium selekce - fylogenetická analýza

- Gene-tree versus species tree

Studium selekce - fylogenetická analýza

- Gene-trees & Selection: The case of C₄ photosynthesis

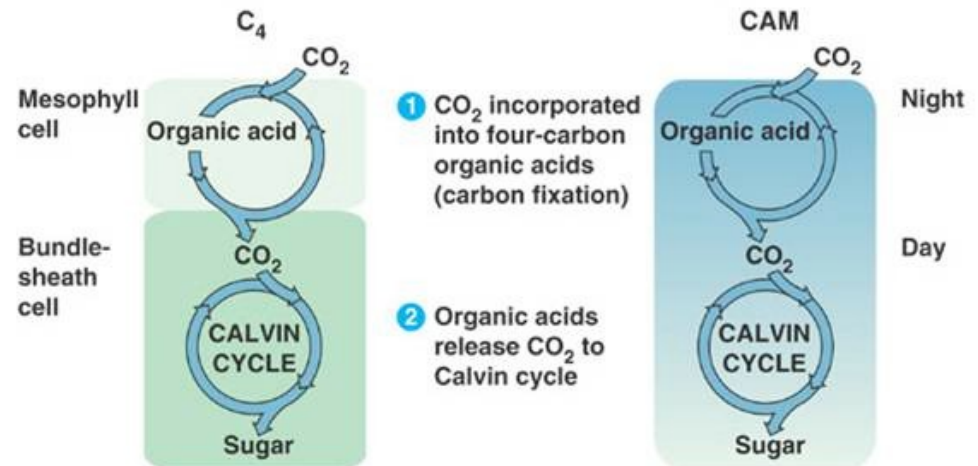
- Christin et al. 2007, Curr Biol
- *PEPC* gene
- → C₄ photosynthesis

Sugarcane

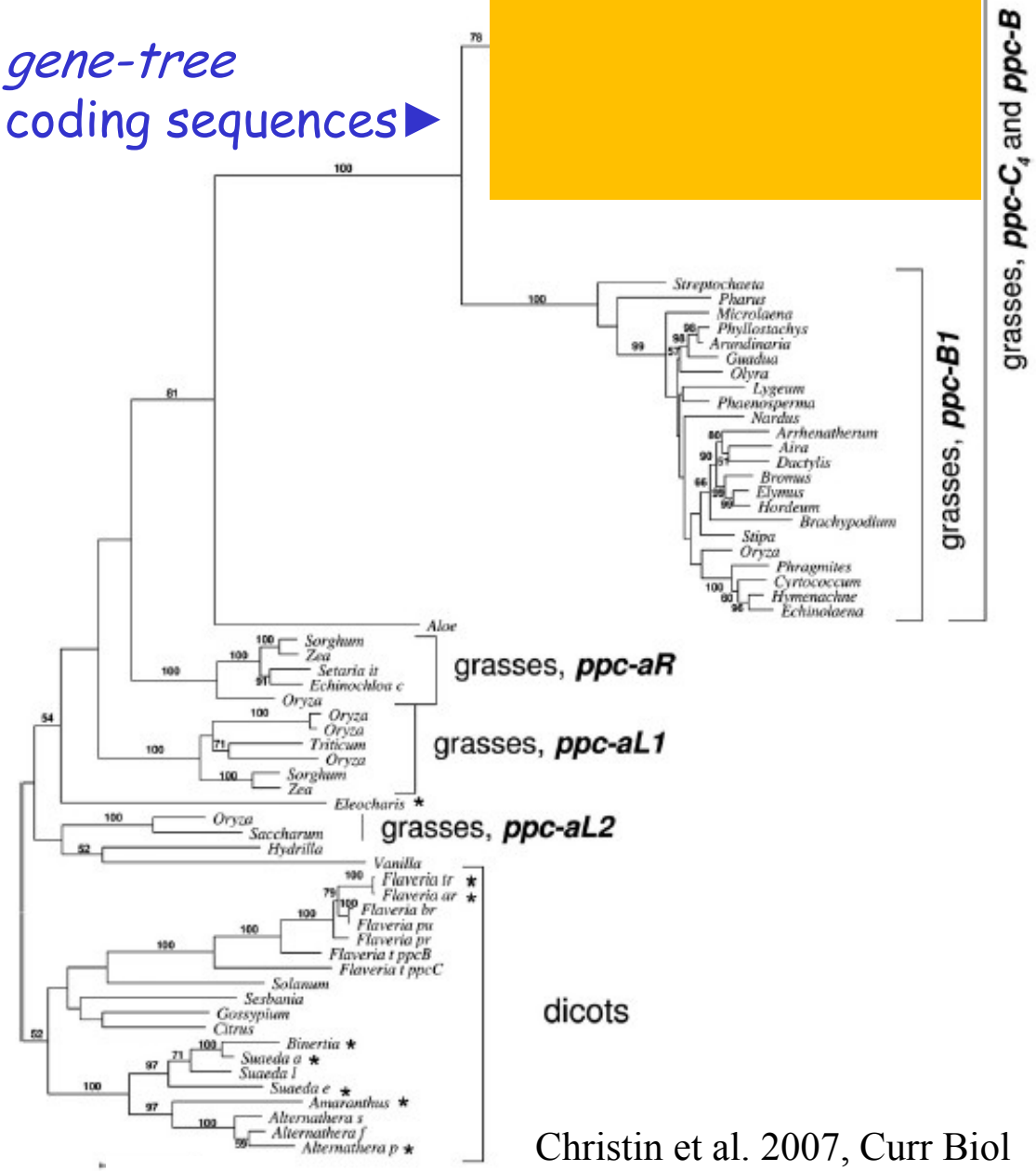
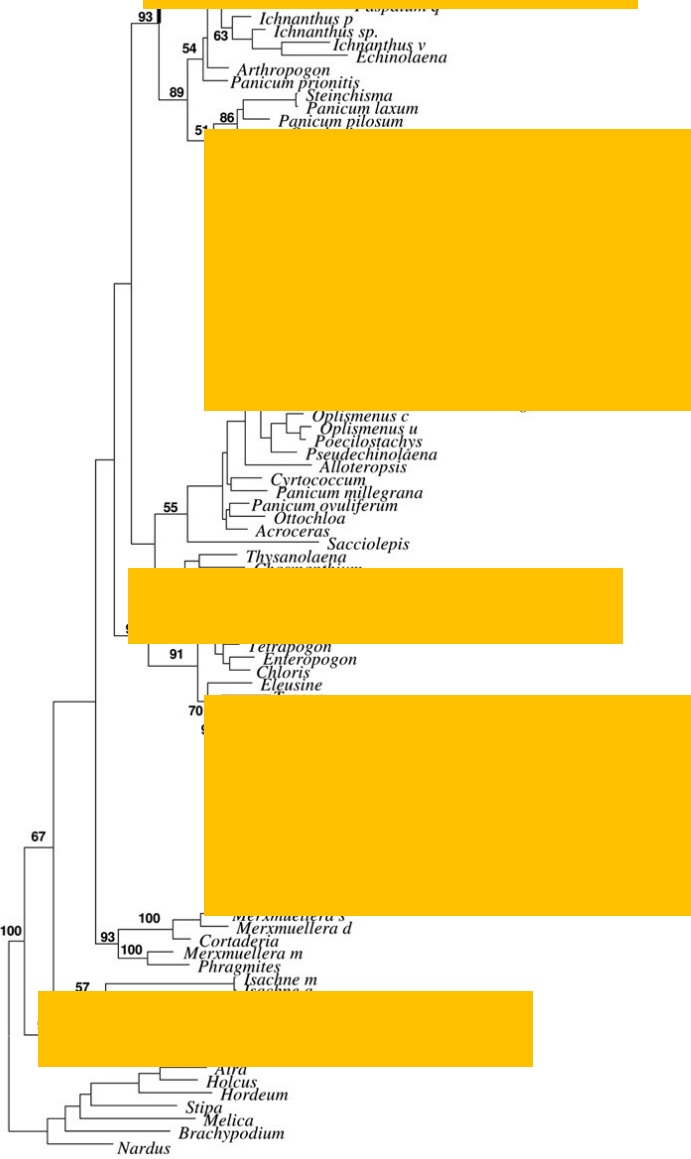

Pineapple

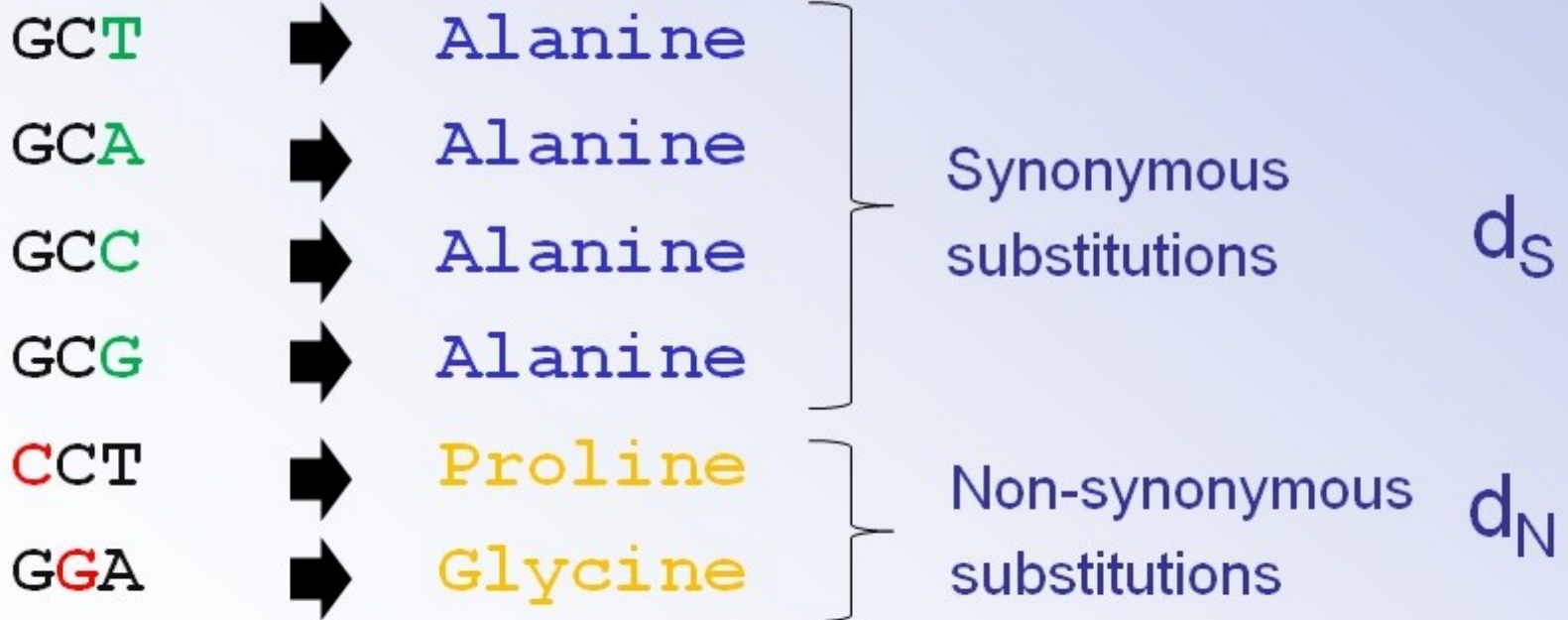

species-tree
 ◀ intronic sequences

gene-tree
 coding sequences ▶

Selekce na úrovni sekvencí

Selekcje na úrovni sekvencí

• Testing for selection: d_N/d_S

d_S Rate of synonymous substitutions, 'neutral' evolutionary rate

d_N Rate of non-synonymous substitutions

• $d_N/d_S = 1$ as many syn as non-syn substitutions \rightarrow neutral evolution

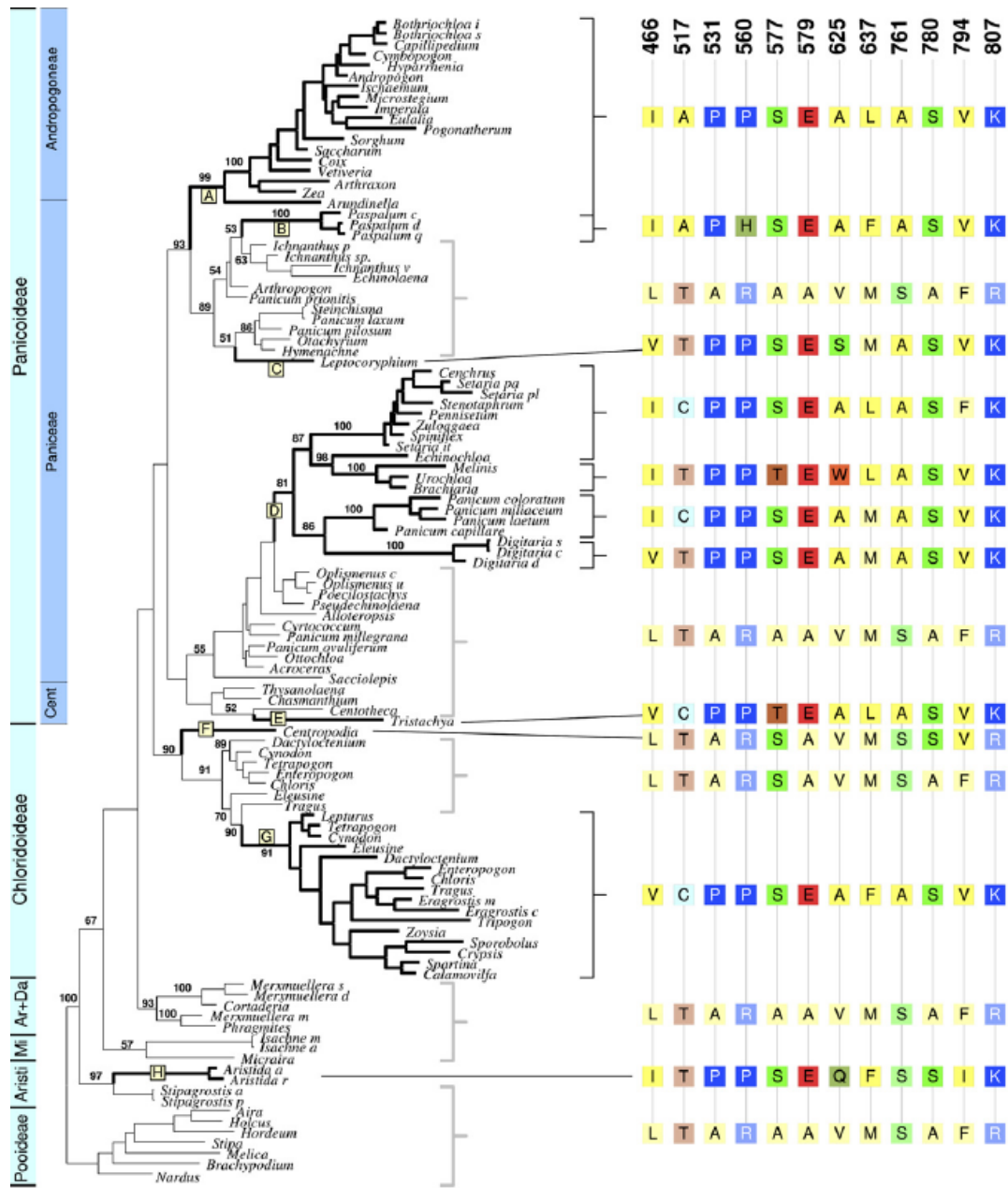
• $d_N/d_S < 1$ less non-syn than syn substitutions \rightarrow purifying selection

• $d_N/d_S > 1$ more non-syn than syn substitutions \rightarrow positive selection

◀ intronic sequences

coding sequences ▶
without positively
selected sites

PEPC gene

12 codons with $d_N/d_S > 1$

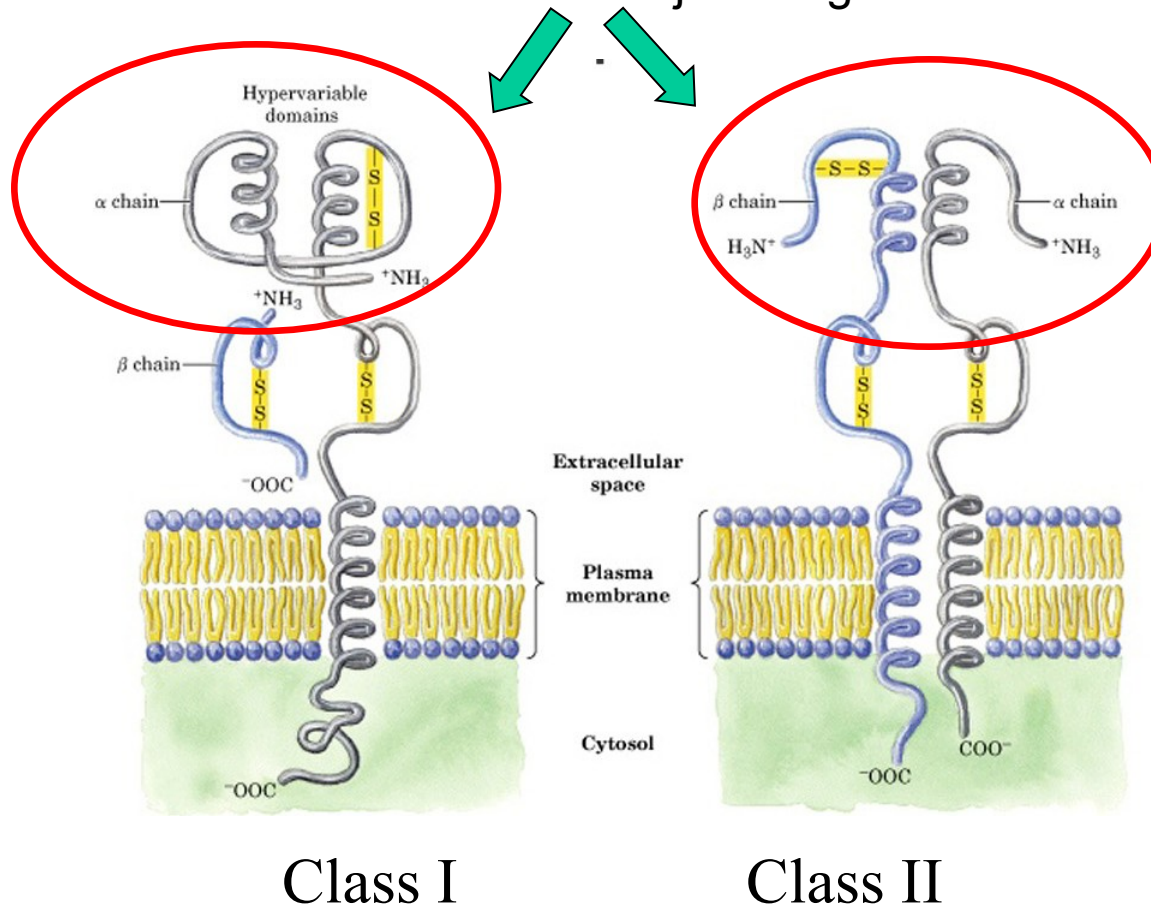
Sequences of unrelated but ecologically similar species more similar at these positions than they are in related species.

→ convergent evolution!

Major histocompatibility complex (MHC)

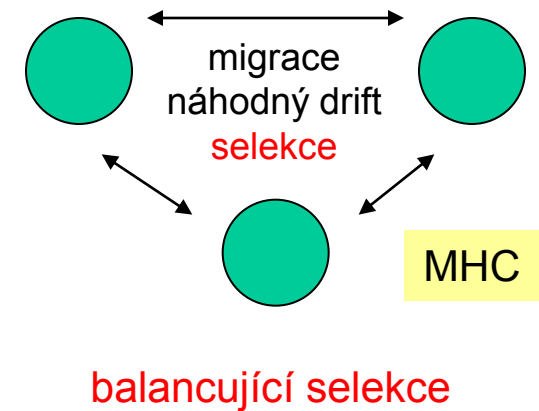
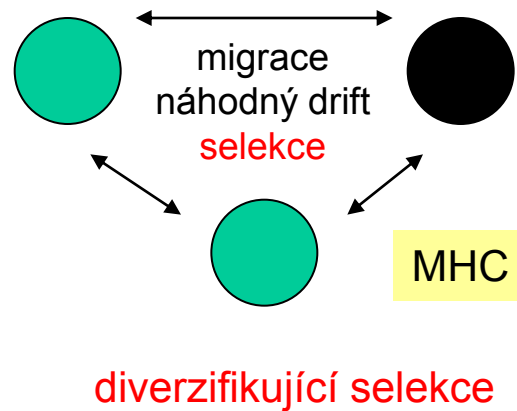
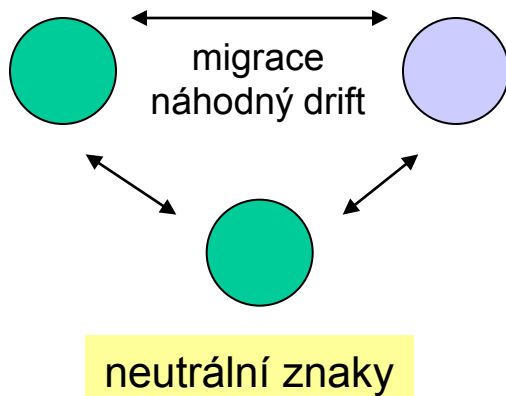
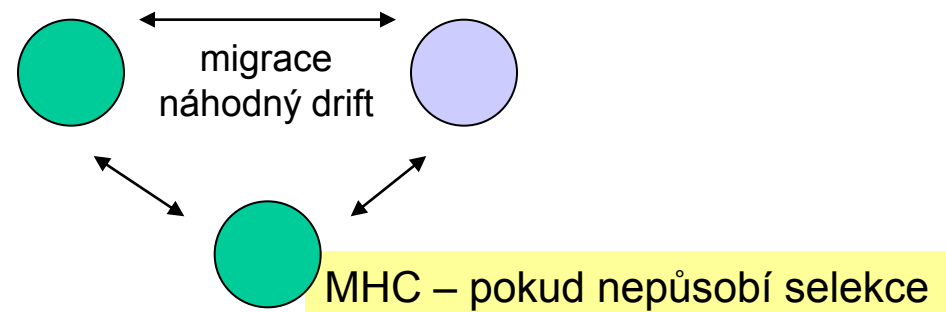
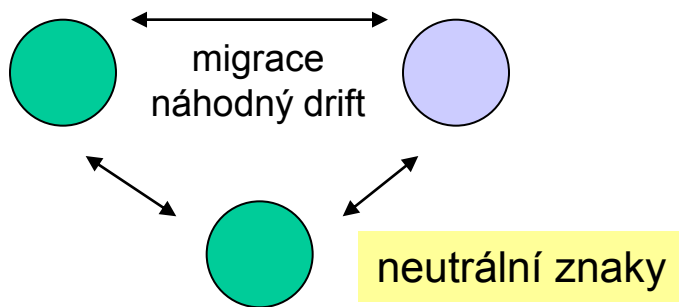
Buňka nabízející antigen spustí imunitní odpověď

Oblast rozeznávající antigen

Studium selekce - populačně-genetická analýza

- Srovnání populačně-genetické struktury na MHC genech a neutrálních znacích (mikrosatelity)

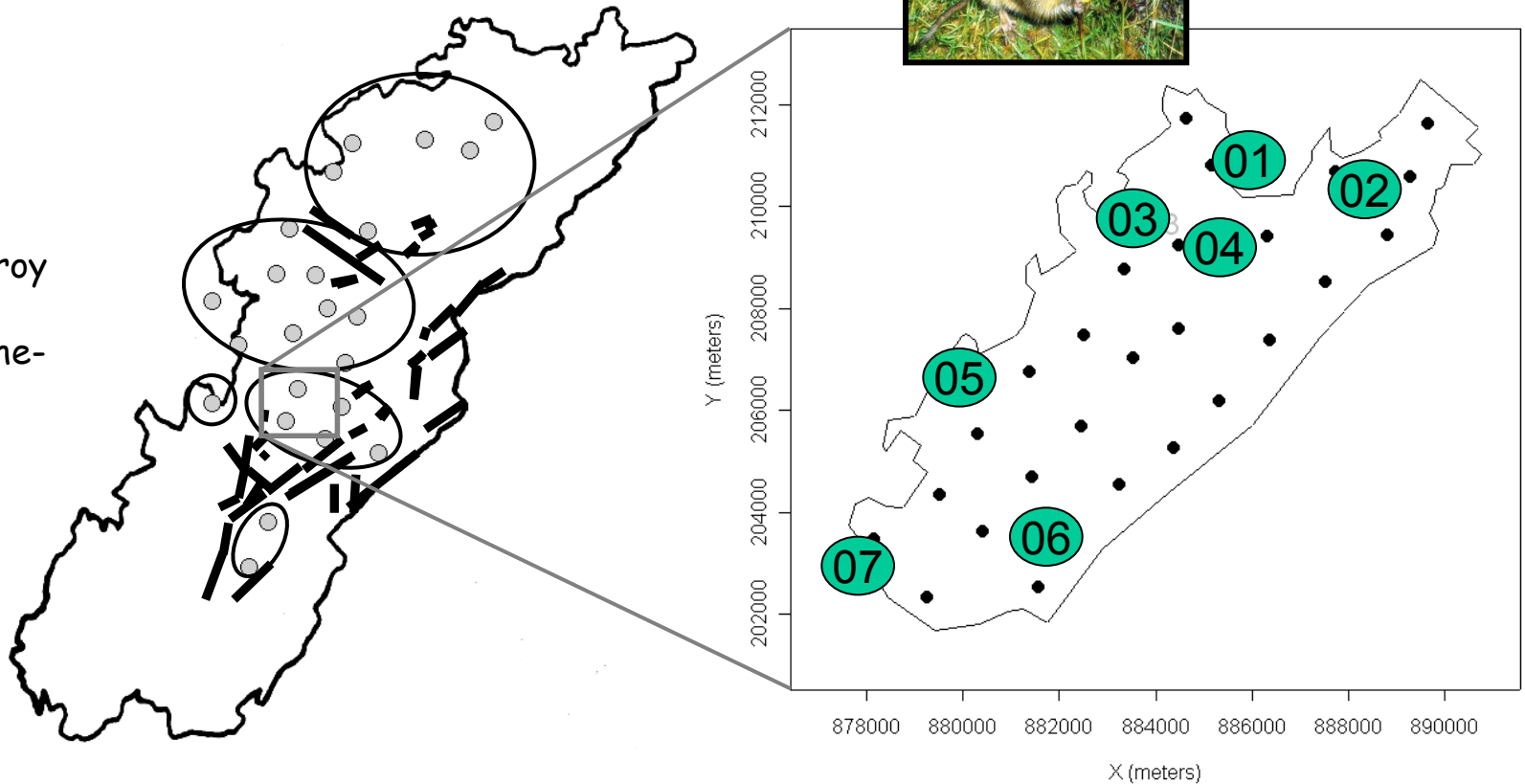

Je možno kvantifikovat např. pomocí F_{ST}

Důkaz přírodního výběru v současnosti: analýza populačně-genetické struktury

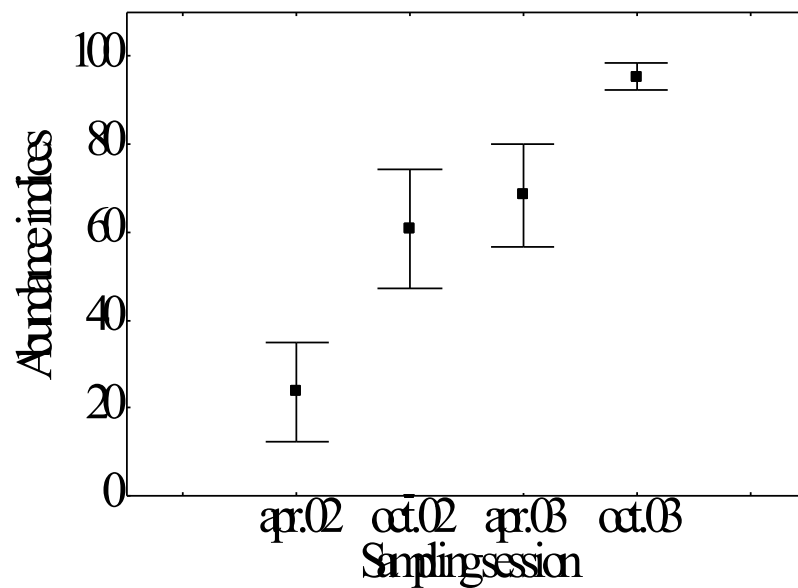
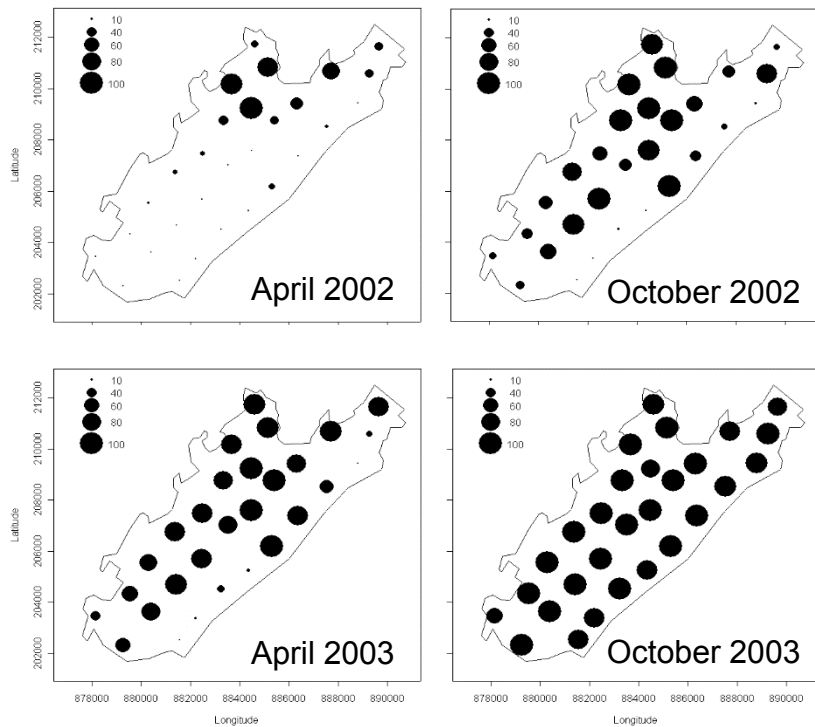
- Srovnání neutrálních znaků a MHC

Canton Nozeroy
(pohoří Jura,
région Franche-
Comté)

Studované lokality - 7 populací ve
stejně fázi populačního cyklu

→ 2001-2003: fáze růstu populační hustoty

Diferenciace populací v průběhu růstu denzity

*

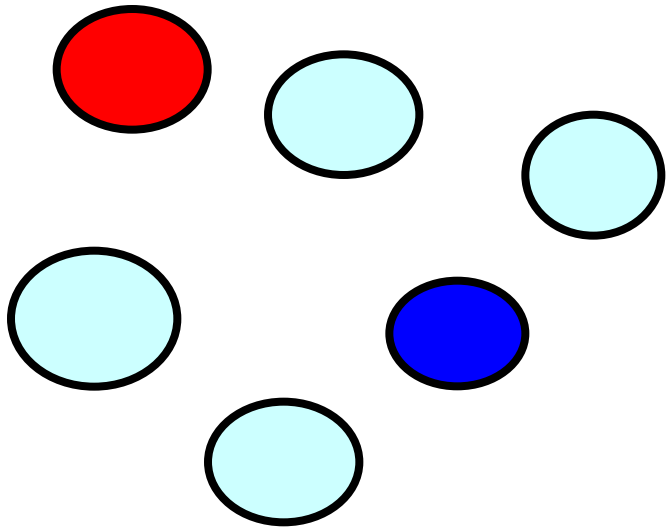
*

* Signifikantní rozdíl DQA1 vs. mikrosatelity

Pokles diferenciace s nárůstem denzity (nárůst disperze, tj. toku genů)

MHC (zejména DQA1) - významně odlišné od mikrosatelitů

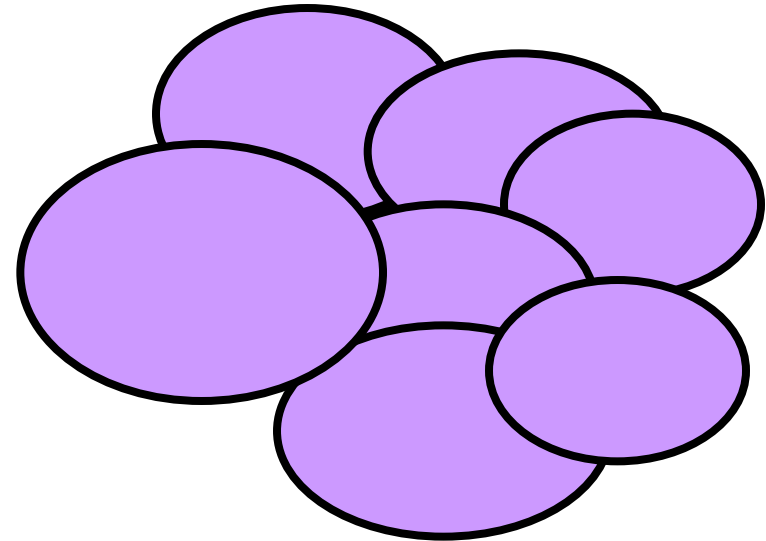
Závěr: Typ selekce na MHC závisí na početnosti populace

Nízká denzita

Lokální rozdíly ve
společenstvech patogenů

**Lokální diverzifikující
selekce**

Vysoká denzita

Nárůst diverzity
parazitů v důsledku
disperze

Balancující selekce

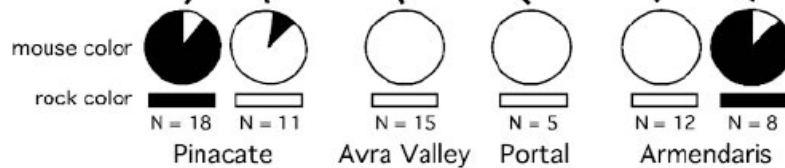
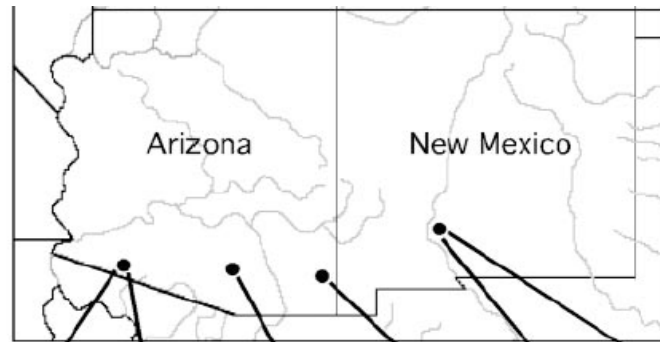
Metody studia funkční variability

1. Sledování kandidátních genů
2. Genomické přístupy (mnoho genů najednou)

pytlouš

Chaetodipus intermedius

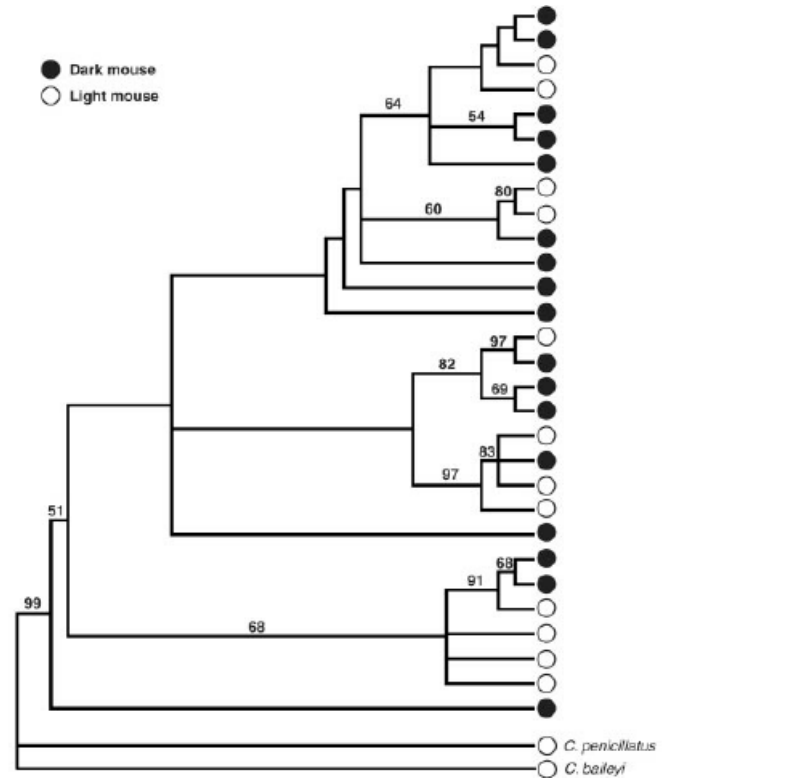
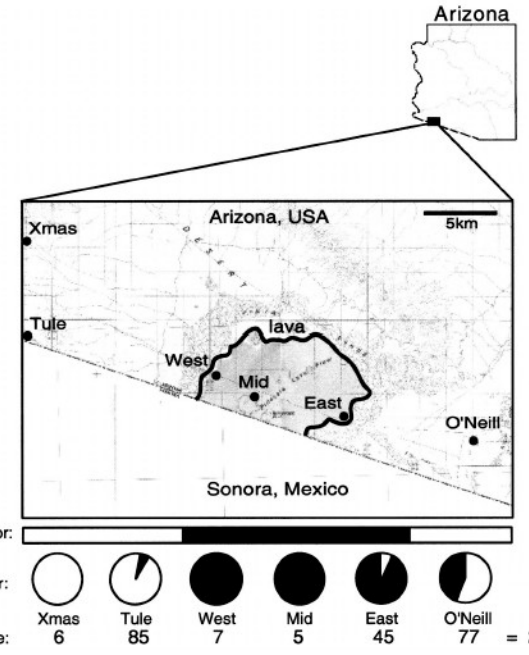
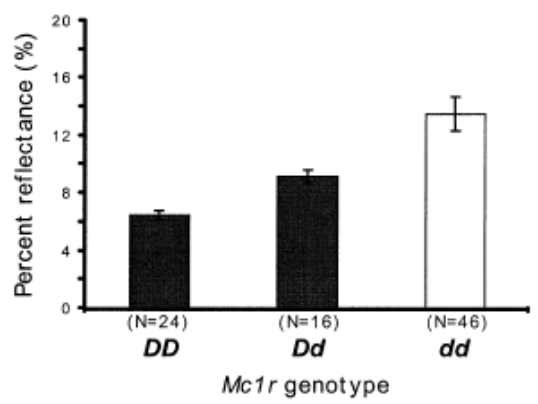
Hoekstra, Nachman et al.

- Tmavé a světlé zbarvení
- Odpovídá barvě prostředí (tmavé zbarvení na lávě)

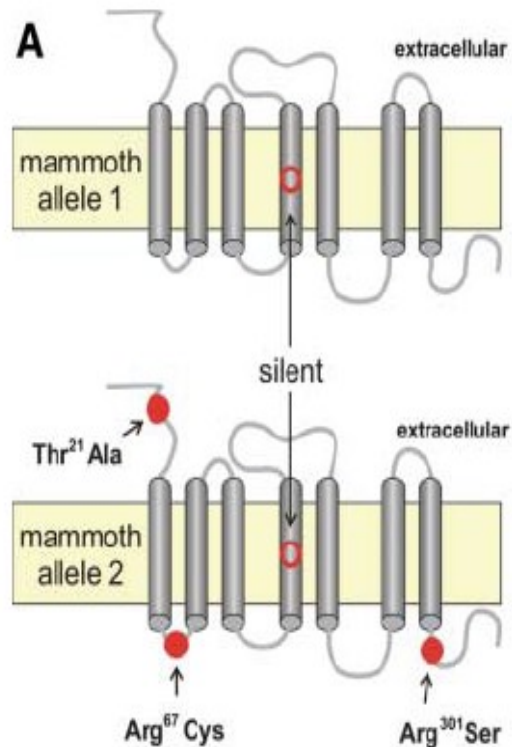
- **Arizona**

- Korelace zbarvení s prostředím i na malé škále
- mtDNA nekoreluje se zbarvením
- Sekvenování kandidátních genů (známých z inbredních myši)
- melanocortin-1 receptor MC1R
- Záměna 4 aminokyselin
- Jednoduchá dědičnost alel a zbarvení

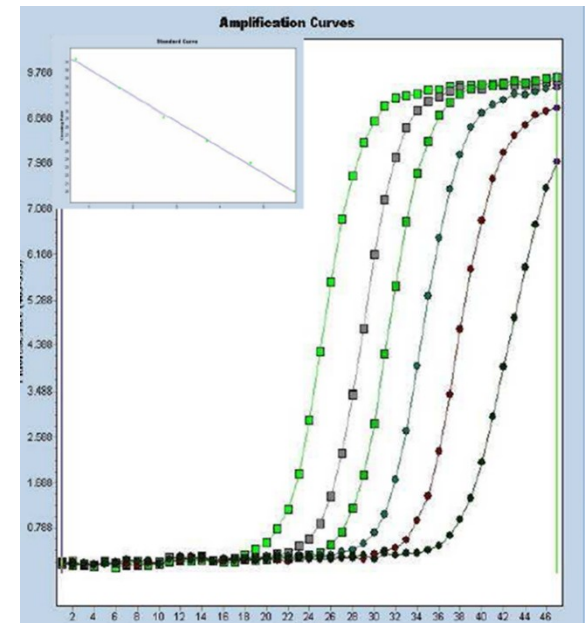
MC1R u člověka, mamuta a dalších

- U člověka zrzavé vlasy a neschopnost se opálit
- Zbarvení krav, koňů a psů
- Výskyt dvou odlišných variant u mamutů

Measuring of expression - qPCR

- Relative comparison of quantity of particular DNA, e.g. level of specific gene expression (i.e. particular RNA = cDNA) (e.g. comparison of different tissue types, elevations, treatment vs. non-treatment etc.)
- **housekeeping genes** – use as standard for quantification
- same number of copies in all cells (e.g. genes encoding proteins of cytoskeleton)
- constitutive genes - expressed in all cells, independent on experimental treatment
- validation of housekeeping genes should be performed before their use in gene expression experiments

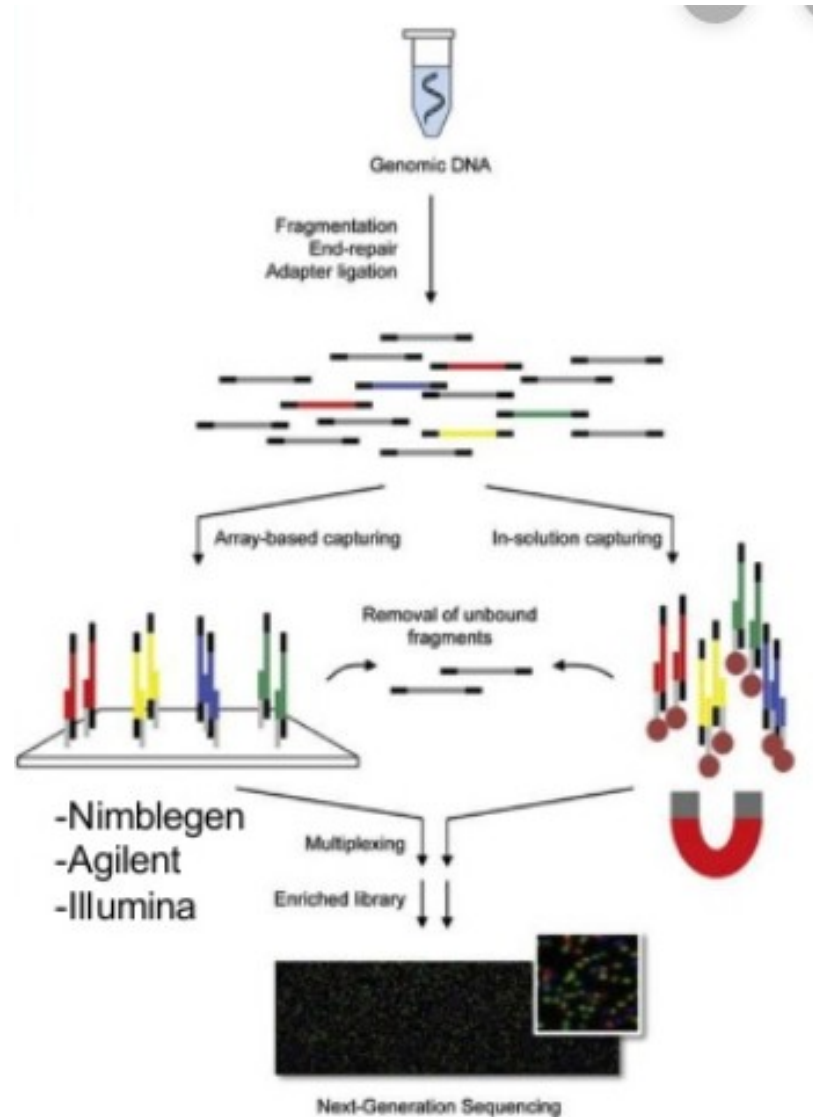

Sledování mnoha genů najednou

Exome-Seq

Targeted exome capture

- targets ca. 20,000 coding sequences
- high depth of coverage for more accurate variant calling

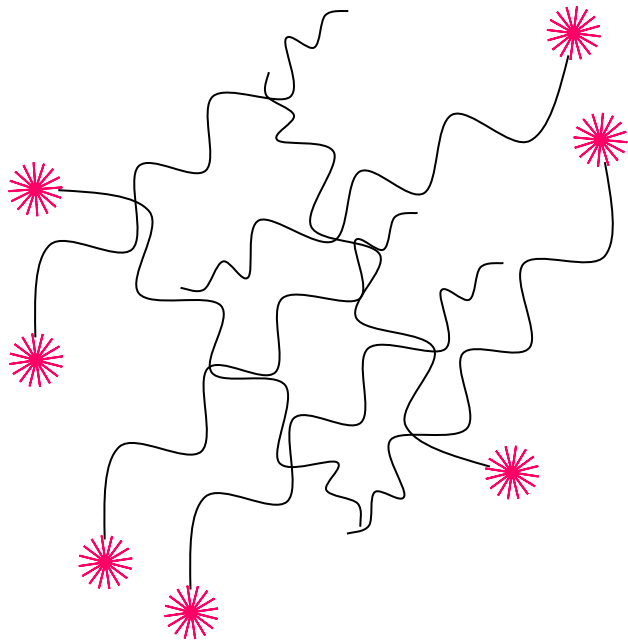
Transcriptomics - analysis of mRNAs

1. microarrays
2. RNA seq (NGS)

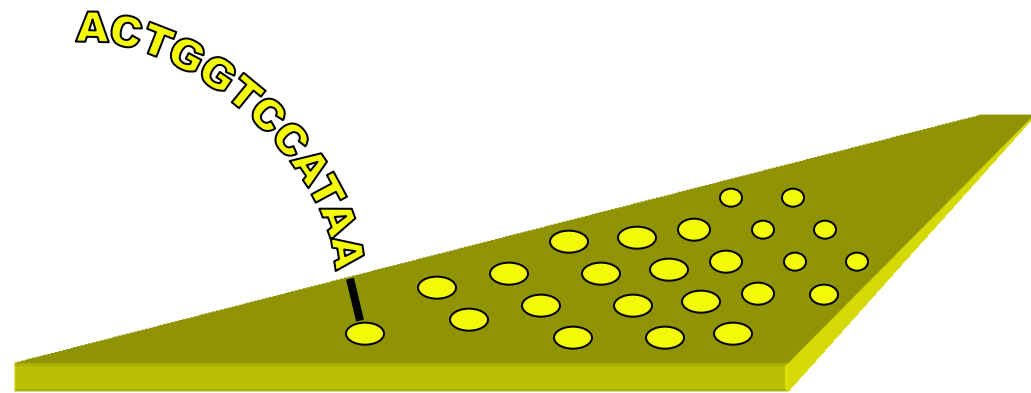
1. Analysis of gene expression by microarrays

Ranz JM, Machado CA: Uncovering evolutionary patterns of gene expression using microarrays. *TREE*, 21(1): 29-37

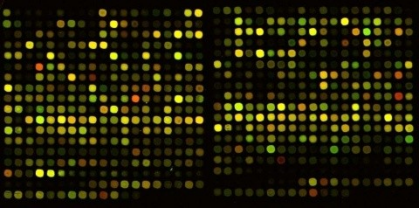
Microarray analysis of transcriptome (~ specific DNA hybridization)

Target (i.e. mix of transcripts in a form of cDNA = mRNA přepsaná do DNA reverzní transkriptázou, tj. neobsahuje introny)

Probe (i.e. synthesized oligonucleotides complementary to particular genes)

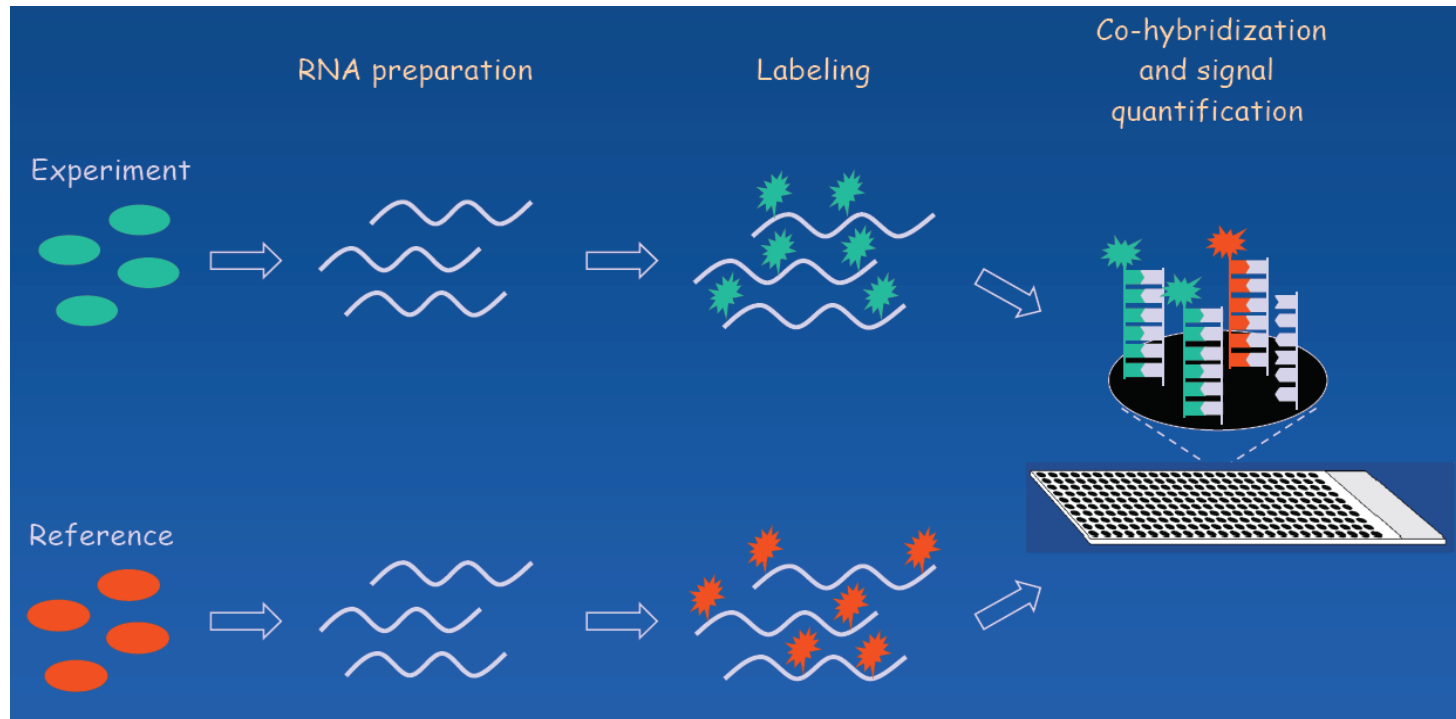

Sledování exprese genů microarrays

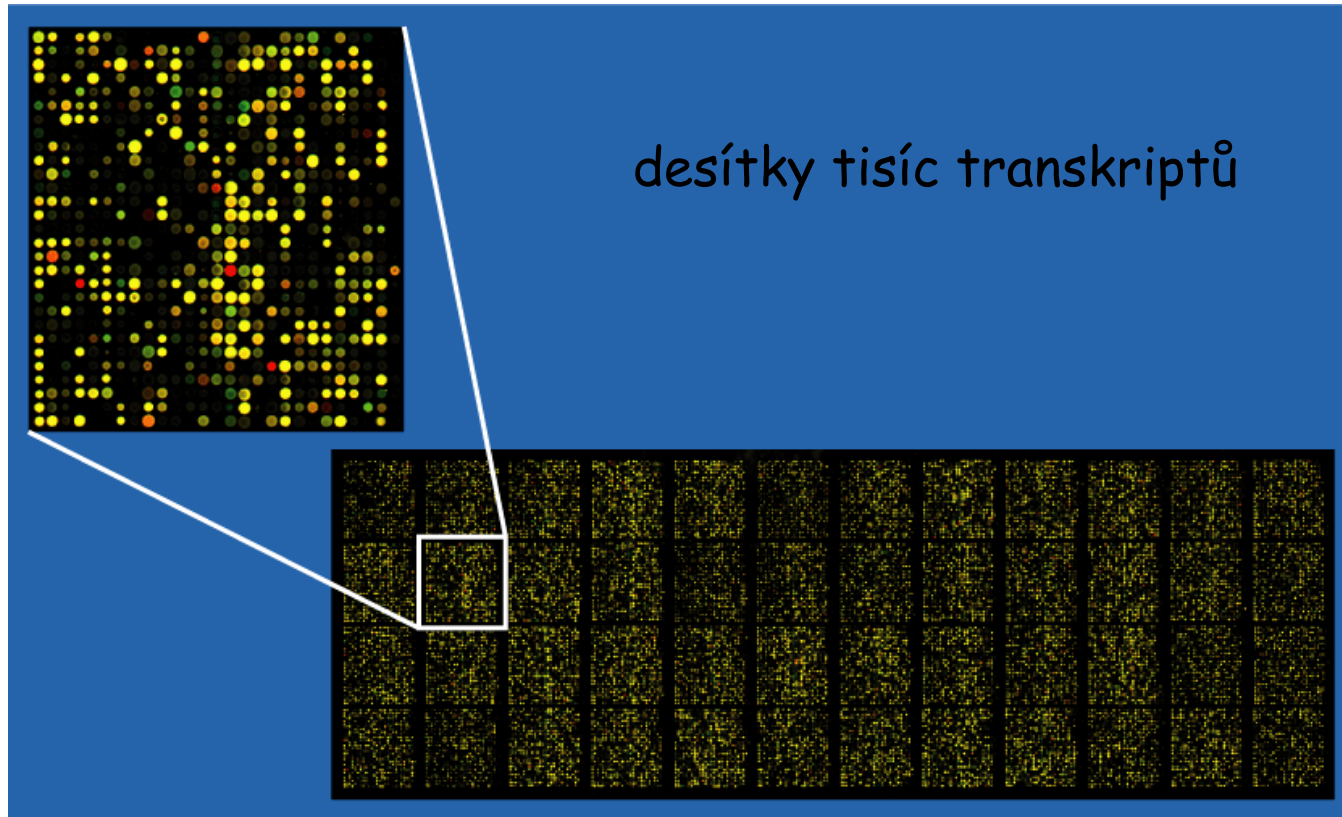
- Sledování exprese mnoha (tisíce) genů najednou
- Založeno na hybridizaci
- Sleduje se rozdíl vůči kontrole ("heterologous hybridization") = dvoukanálový experiment

Affymetrix
Agilent Technologies

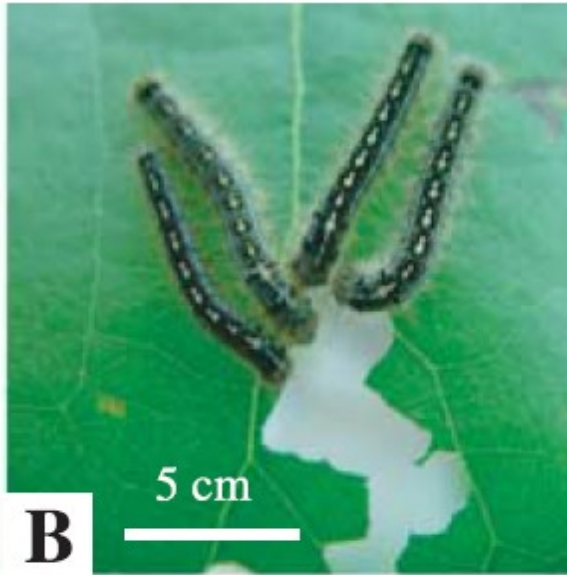
Vyhodnocení chipu - analýza obrazu (srovnání úrovně exprese mezi kontrolou a experimentem)

- komerčně dostupné pro kompletní transkriptom cca 25 druhů (Affymetrix)
(další jsou rychle vyvíjeny, i na zakázku)
- celkově ale microarrays ustupují před RNAseq

Populus trichocarpa x *deltoides*
a *Malacosoma disstria* bourovec
Ralph et al. 2006

- cDNA microarray
- 15496 genů > 3/4 genomu
- Po 24 hodinách
1191 genů up-regulated
537 down-regulated
- Obrana: endochitinázy, inhibitory proteáz
- Signální funkce
- Transport, metabolismus, regulace transkripce

2. RNAseq

(„high-throughput sequencing of cDNAs“)

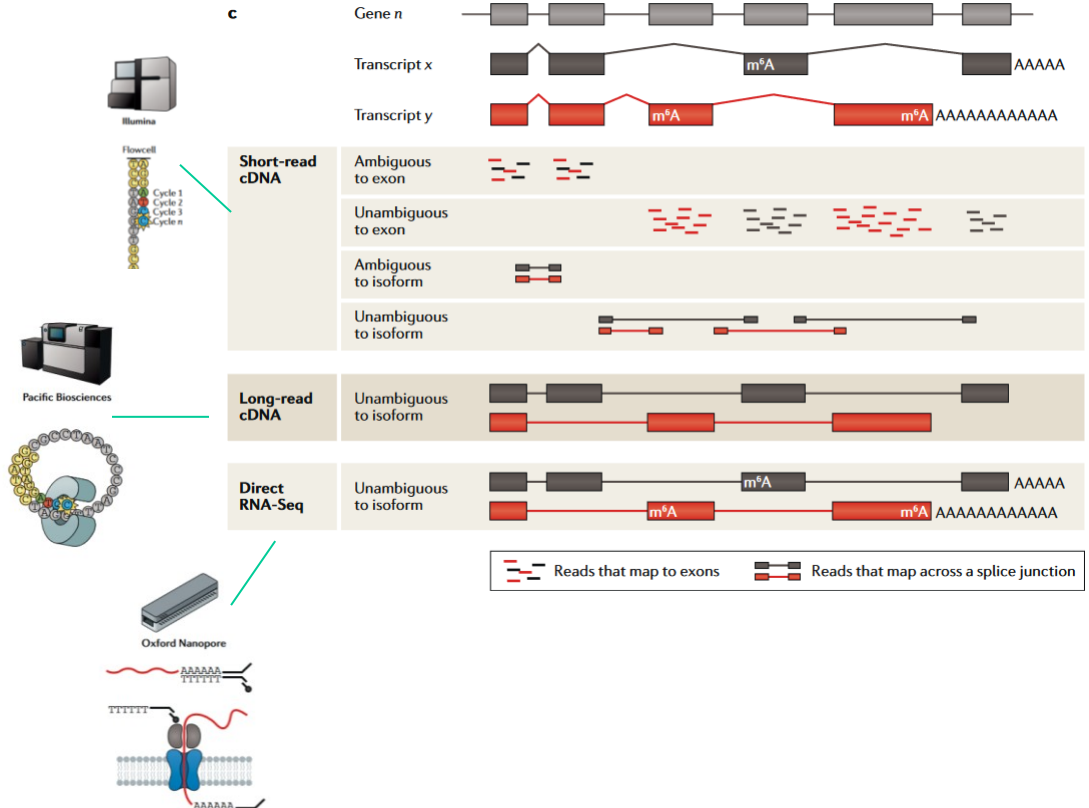
REVIEWS

RNA sequencing: the teenage years

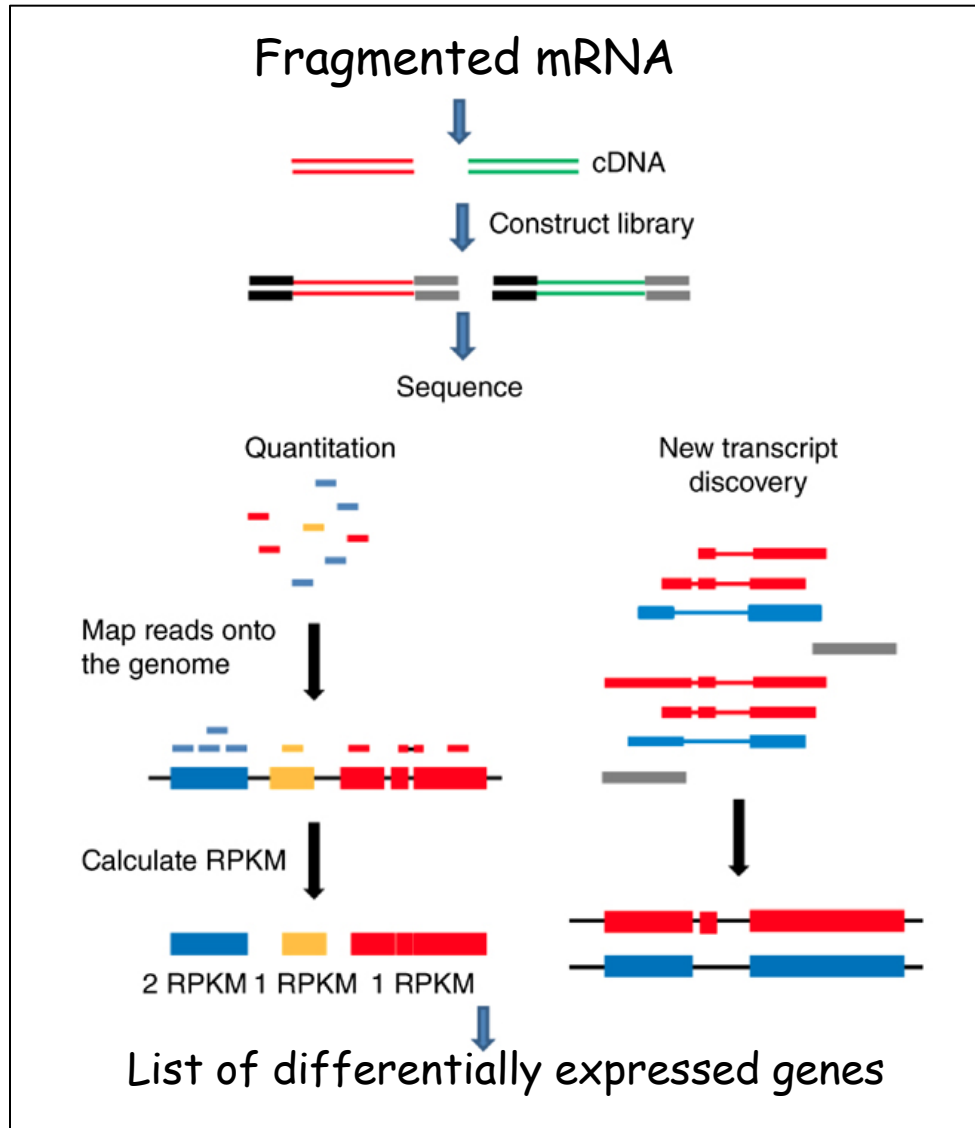
Rory Stark¹, Marta Grzelak¹ and James Hadfield^{2*}

Abstract | Over the past decade, RNA sequencing (RNA-seq) has become an indispensable tool for transcriptome-wide analysis of differential gene expression and differential splicing of mRNAs. However, as next-generation sequencing technologies have developed, so too has RNA-seq. Now, RNA-seq methods are available for studying many different aspects of RNA biology, including single-cell gene expression, translation (the translome) and RNA structure (the structurome). Exciting new applications are being explored, such as spatial transcriptomics (spatialomics). Together with new long-read and direct RNA-seq technologies and better computational tools for data analysis, innovations in RNA-seq are contributing to a fuller understanding of RNA biology, from questions such as when and where transcription occurs to the folding and intermolecular interactions that govern RNA function.

Nature Reviews Genetics 2019

RNA-Seq workflow for gene expression analysis

RNA-Seq quantification (short reads Illumina)

(RPKM = reads per kilobase per million reads)

Gene 1

Gene 2

Actual Read Alignment to Alternative Splice Variants

Transcript 1

Transcript 2

Transcript 3

Transcript 4

The reference transcriptome is required

Gene ontology (<http://geneontology.org/>)

= functional annotation analysis

- založena na databázích dostupných anotovaných genů u modelových organismů
- **Cellular Component** - the parts of a cell or its extracellular environment
- **Molecular Function** - the elemental activities of a gene product at the molecular level, such as binding or catalysis
- **Biological Process** - operations or sets of molecular events with a defined beginning and end, pertinent to the functioning of integrated living units: cells, tissues, organs, and organisms.

geneontology.org

Nejnavštěvovanější Getting Started BIOSEB :: View Forum ... Administrace http://fox.ivb.cz/admi... Genepop on the Web

GENE ONTOLOGY Unifying Biology About Ontology Annotations Downloads Help

ALLIANCE OF BIOINFORMATIC PRODUCTS FOUNDING MEMBER

THE GENE ONTOLOGY RESOURCE

The mission of the GO Consortium is to develop a comprehensive, **computational model of biological systems**, ranging from the molecular to the organism level, across the multiplicity of species in the tree of life.

The Gene Ontology (GO) knowledgebase is the world's largest source of information on the functions of genes. This knowledge is both human-readable and machine-readable, and is a foundation for computational analysis of large-scale molecular biology and genetics experiments in biomedical research.

Search GO term or Gene Product in AmiGO ...

Any Ontology Gene Product

GO Enrichment Analysis ?

Powered by PANTHER

Your gene IDs here...

biological process

Homo sapiens Examples Launch

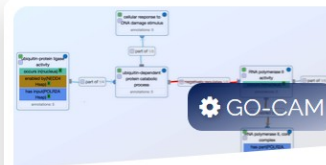
Hint: can use UniProt ID/AC, Gene Name, Gene Symbols, MOD IDs

The network of biological classes describing the current best representation of the "universe" of biology. The molecular functions, cellular locations, and processes gene products may carry out.

Statements, based on specific, traceable scientific evidence, asserting that a specific gene product is a real exemplar of a particular GO class.

GO Causal Activity Model (GO-CAM) provides a structured framework to link standard GO annotations into a more complete model of a biological system.

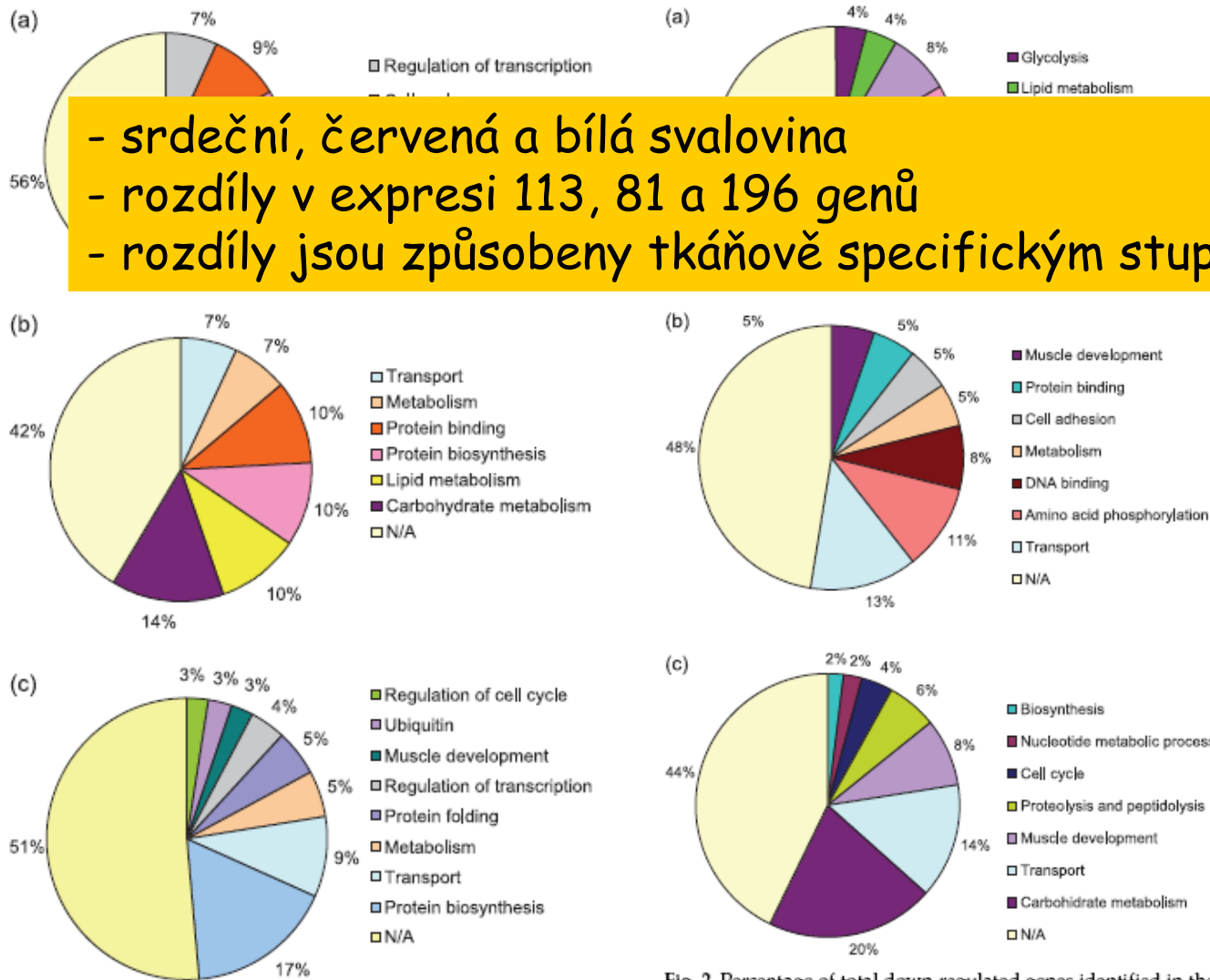
Tools to curate, browse, search, visualize and download both the ontology and annotations. Bioinformatic Guides (Notebooks) and simple API access to integrate GO into your research.

Example of GO annotation: cytochrome c

- *molecular function*: oxidoreductase activity
- *biological process*: oxidative phosphorylation
- *cellular component*: mitochondrial matrix

Examples

Jaká je úroveň exprese v různých tkáních?

- srdeční, červená a bílá svalovina
 - rozdíly v expresi 113, 81 a 196 genů
 - rozdíly jsou způsobeny tkáňově specifickým stupněm endotermie

quantitative real-time PCR

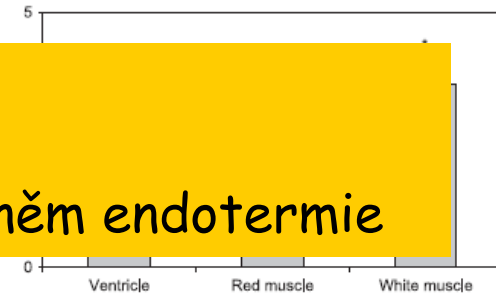

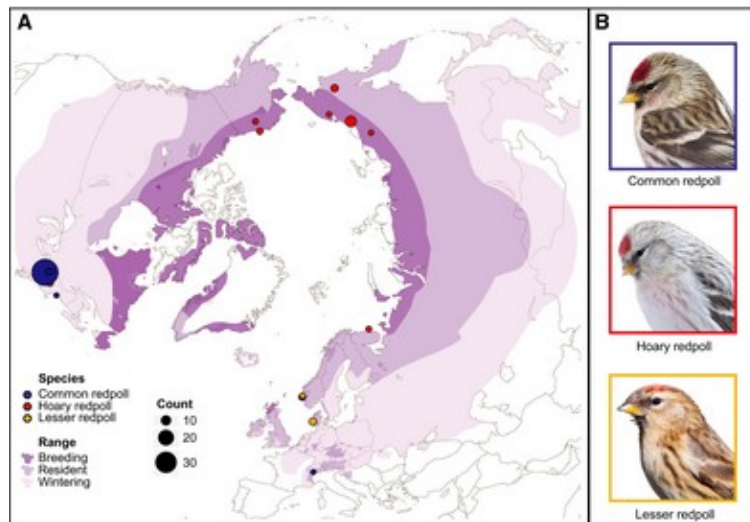
Fig. 3 Relative gene expression level of candidate gene *Hsp70* in cold-stressed *Thunnus orientalis* ($n = 7$) determined by quantitative real-time PCR. Expression levels were normalized to the house-keeping gene β -actin. (*) Significant values between means.

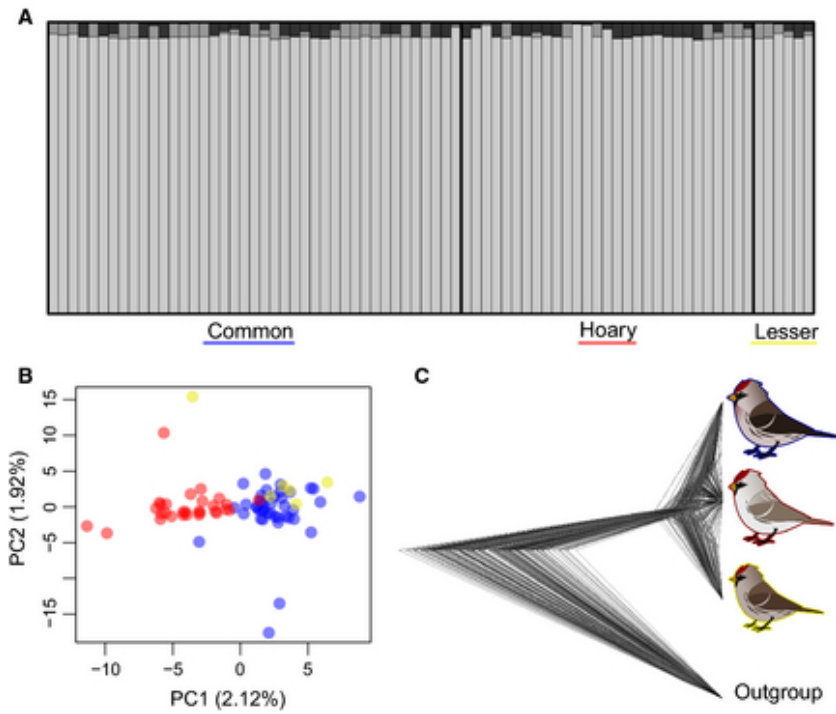
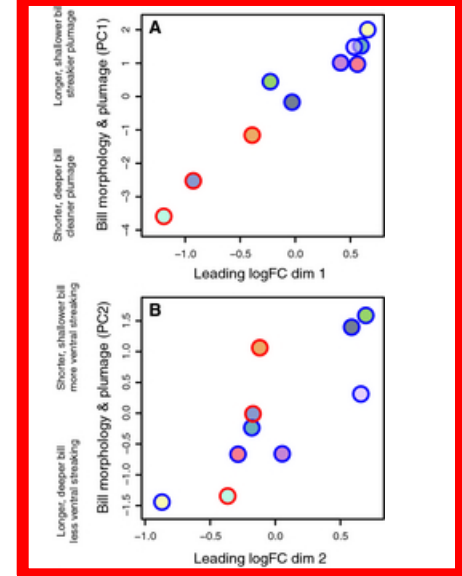
Fig. 1 Percentage of total up-regulated genes identified in the Gene Ontologies (Biological Process) of ventricle (a), red muscle (b) and white muscle (c).

Fig. 2 Percentage of total down-regulated genes identified in the Gene Ontologies (Biological Process) of ventricle (a), red muscle (b) and white muscle (c).

vliv aklimatizace k
chlada (20° vs 15°C)

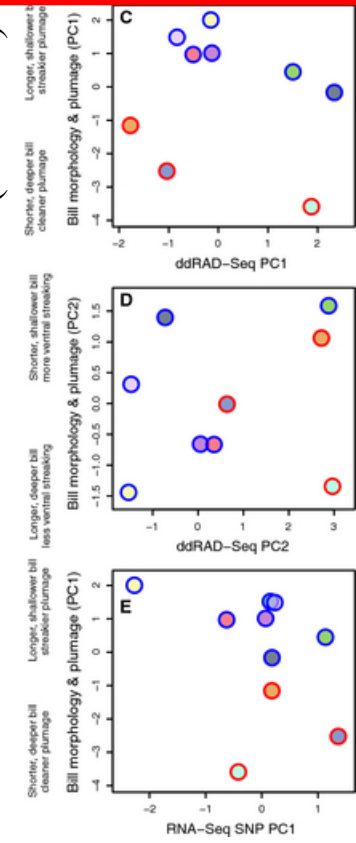
Only differentially expressed genes are responsible for morphological changes (zobák, zbarvení)

20721 SNPs (ddRAD) – no genetic difference at neutral loci

20721 SNPs (ddRAD)

215825 SNPs (RNAseq)

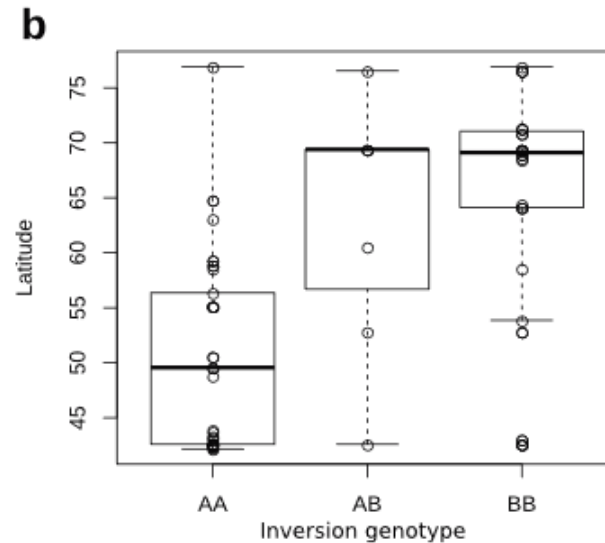
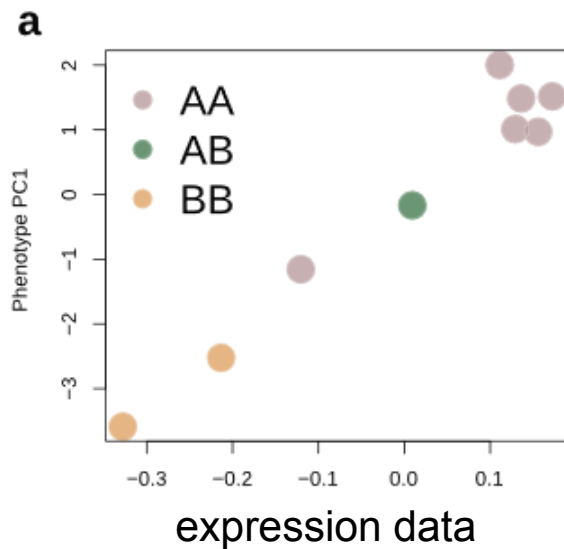

Sequencing of 73 genomes of all three „species“

Funk et al. 2021

- ~55-Mb inversion of chromosome 1 („supergene“)
- multiple candidate genes related to melanogenesis, carotenoid coloration, and bill shape
- latitudinal gradient in ecotype distribution - balanced polymorphism of supergene haplotypes

Závěr

- Molekulární ekologie se rychle vyvíjí
- Metody se zásadně vylepšují a mění
- Co platilo dnes, nemusí platit zítra - těšme se tedy na zítřek